

Obraz koloběhu semene a utváření lidské ústrojnosti

10. dubna 1920, Dornach, GA 201

Rudolf Steiner

Člověk hlavy je metamorfózou člověka končetin

[...] Jedná se o to, abychom tohoto trojčlenného člověka vzali, abych tak řekl, skutečně vážně. Představme si ho schematicky: člověk hlavy, rytmický člověk, člověk končetin [*přednášející kreslí*], Z těchto tří článků člověka je pouze člověk končetin s pokračováním dovnitř striktně začleněn do sil planety Země - všímáme si sil; nikoli látek, nýbrž sil. Člověk končetin je striktně začleněn do sil této planety, do sil Země.

Člověk hlavy takto začleněn není, neboť čím je člověk hlavy? Tento člověk hlavy - nevímejte si prosím látek, nýbrž sil, formujících, utvářejících sil, které ho podmiňují - je metamorfózou člověka končetin, který tu byl v minulé inkarnaci, v minulém pozemském životě. Síly, které člověka končetin utvářely v minulé inkarnaci, se mezi poslední smrtí a posledním narozením, jež nás přivedlo do tohoto života, nacházely ve světě, který jsme si už nejednou popisovali. Tady se metamorfovaly, takže nyní mohou tvořit hlavu. Mezi člověkem končetin a člověkem hlavy tedy existuje zcela polární protiklad. A střední člověk je vyrovnáním obou, je tím, co prostřednictvím rytmu vytváří vyrovnání obou.

Koloběh rostliny od semene k semeni

Na tento protiklad mezi člověkem hlavy a člověkem končetin se musíme podívat poněkud blíže. K tomu, co je v této oblasti nutné, se můžeme poněkud přiblížit, podíváme-li se na následující skutečnost z jiné oblasti. Vezměme si rostlinu, nikoli strom, nýbrž jednoletou rostlinu, která ze semene vyžene kořen a během roku dospěje až k tvorbě plodu a semene [*přednášející kreslí*]. Takováto rostlina roste díky tomu, že její zárodek je vsazen do země, z toho to zárodku vsazeného do země vzniká kořen a to ostatní, vyrůstají listy až ke květu a v květu se prostřednictvím plodu vyvíjí nové semeno. Koloběh rostliny je dokončen. Schematicky můžeme tento koloběh nakreslit takto: Rostlina vzchází ze semene, které se díky zemi rozvíjí. Vyrůstá nad povrch země. Vstupuje do oblasti působení světla, působení slunce, světla a tepla. Roste dál, dokončuje svůj koloběh a dospívá znovu k tvorbě semene. Když ale na podzim dospěje znovu k tvorbě semene, nenachází se už pod zemí, nýbrž nad zemí; i po celé léto tu byla závislá na mimozemských silách, na silách, které napomáhají růstu z mimotelurické oblasti.

Rostlina tedy vyrostla až k tvorbě nového semene, teď ovšem nikoli pod vlivem země, nýbrž byla mimozemským vlivem jaksi vytažena ze země. Stala se opět tím, čím byla dříve, a přece něčím jiným. Stala se něčím jiným. V jakém smyslu? Stala se něčím jiným v tom smyslu, že toto semeno růst [rostliny] uzavírá. Tady růst ustává a kruh se neuzavírá, dokud semeno nevezmeme z jeho oblasti a

nevrátíme ho zpět, nedáme ho zpátky pod zem. Pak opět roste k nebi a my ho musíme pokaždé snést zpátky dolů. To znamená, že další růst závisí na tom, že semeno sneseme dolů jaksí na nižší úroveň. To, co vytvořilo nebe, musíme zase vrátit zemi. Není to tedy vyřízeno pouhým koloběhem, ale jedná se o to, aby tvorba rostliny jaksí utekla sama sobě, a když do jisté míry uteče sama sobě, musí být zase přivedena zpět na původní stanoviště. Potom se jí chopí tytéž síly a koloběh začne nanovo.

Takže to můžu nakreslit i tak, že jakmile se rostlina dostane sem, už nemůže dál. Proto musím říci: Jestliže toto je úroveň země, musím koloběh rostliny nakreslit takto. Rostlina však musí znovu do země. Jestliže tedy nakreslím více ročních koloběhů rostliny, musím pokaždé postoupit o kousek dál. To je ten rozdíl úrovní. Semeno musím pokaždé vrátit na jinou úroveň.

Ukázal jsem vám to tedy v obraze. Podívejme se však na tomto obraze ještě na něco jiného. Abyste sledovali to, co mám na mysli, stačí se podívat na vznik rostliny fazolu z fazolového semene, a uvidíte, jak se to konkrétně děje. Ještě jasněji to uvidíte, podíváte-li se na rostlinu, která má ovíjivý stonek, tedy budete-li sledovat rostlinu, která neroste zcela přímo, ale kde mohou volně působit jisté síly, jako třeba u svlačce, který takto roste k [novému] semeni [*přednášející kreslí spirálu mezi starým a novým semenem*]. Takto uzavírá svůj koloběh.

Hlava je obdobou semene

Podívejme se na tento obraz v souvislosti s člověkem. Budeme-li místo ročního koloběhu rostliny sledovat u člověka koloběh, v němž od jednoho života přechází přes duchovní svět k příštímu životu, pak budeme mít něco pozoruhodně podobného. Podíváme se, řekněme, na organismus končetin každého z vás v minulé inkarnaci a pak se podíváme na vaši hlavu v této inkarnaci. Tato hlava vzniká metamorfózou, kdy je viditelná proměna pouze přerušena tím, co se děje mezi smrtí a novým narozením. Hlava vzniká podobně, jako zde [*přednášející ukazuje na nákres*] v průběhu růstu vzniká nové semeno ze starého. Celý ostatní život rostliny se však nachází mezi tím. Takže si můžete říci: Při utváření forem se u člověka děje něco podobného, jako kdyby tu byl jeho kořen z minulé inkarnace a z tohoto kořene v této inkarnaci vyrašila hlava. Hlava tedy představuje něco podobného jako tady semeno. Jen s tím rozdílem, že u člověka to všechno spočívá, abych tak řekl, na jiné úrovni. Spočívá to ve vyšší oblasti a je to také složitější.

Sledujte však - abychom tu představu dokončili - celou metamorfózu rostliny. Když se na ni podíváte u svlačce, uvidíte ze spirálovitě, lépe řečeno šroubovitě vinutého stonku, že síly, které tu působí zvenčí, nepůsobí jenom přímo vzhůru, ale rostlinu nechávají postupovat skutečně spirálovitě. Rostlina má spirálovitou tendenci. Jen když se zase tvoří nové semeno, vzepře se toto semeno spirálovité tendenci a vše se koncentruje do jednoho zrnka. Semeno se vymaní z vlivu vesmíru.

U člověka je tomu tak, že především člověk končetin podléhá vlivu Země. U rytmického člověka je tomu poněkud jinak, k tomu se ještě dostaneme. Avšak hlava je něco, co se vymaňuje z vlivu Země, co mu nepodléhá. Tak jako semeno nepodléhá mimozemskému vlivu, nepodléhá hlava vlivům Země. Hlava se z vlivů Země zcela vymaňuje. To je možné jen díky tomu, že my lidé abstrahujeme, myslíme v abstraktních myšlenkách. Kdyby se naše hlava z vlivů Země vymanit nedokázala, nemohla by abstraktně myslet. Může abstraktně myslet jen díky tomu, že se vymaňuje z vlivu Země. To se mimochodem projevuje již v lidské

postavě. Jen si ještě jednou představte, že vaše hlava je skutečně přeměněným člověkem končetin. Avšak tento člověk končetin tady na Zemi chodí, putuje po Zemi. Hlava se - přestože je také jen člověkem, i když člověkem pozdější metamorfózy - chová zhruba tak, jako když se pohodlně posadíte do auta nebo do vlaku; nehýbete se, a přece se pohybujete kupředu. Přesně do této situace se dostává vaše hlava vůči ostatnímu organismu. Ostatní organismus kráčí kupředu, ale hlava jako by se vezla v kočáru, je v klidu a do pohybu se nezapojuje. Hlava se tedy názorně vymaňuje z vlivu Země. Je to člověk, který se nechává dopravovat jiným člověkem.

Hlava se vymaňuje z vlivu Země

Taková je ovšem vůbec ústrojnost lidské hlavy. Hlava se vymaňuje z vlivu Země. A tak můžeme říci, že hlava člověka představuje - přinejmenším zprvu v obraze - něco podobného jako semeno, které se vymaňuje z nebeského vlivu [uplatňujícího se] v rostlinném utváření. U člověka tomu ovšem není tak, jako je tomu u rostliny. U rostliny je tomu tak, že roste od země nahoru, tedy že roste proti nebeskému vlivu. Člověk roste dolů. To, co se vymaňuje z vlivu Země, má nahoře a všechno, co vrůstá do vlivu Země, je tím, co roste dolů. Jakmile sem člověk dorazí při početí nebo při narození, dorazí zprvu jako útvar hlavy - což plně dokládá i vnější embryologie. Hlavu si již přináší s sebou jako metamorfovaný produkt z předchozího pozemského života. Tady v pozemském životě mu ze sil tohoto pozemského života přirůstá především člověk končetin, přirůstá k hlavě a není zatím tak daleko jako hlava, je plně vystaven vlivům Země. Hlava se z vlivů Země vymaňuje. Můžeme tedy říci: Pozorujeme-li rostliny, můžeme na spirálovité nebo šroubovité stavbě rostliny sledovat, že síly, které rostlině toto šroubovité vinutí dávají, pocházejí z mimozemských těles. Pohlédneme-li do člověka, můžeme vidět, že roste směrem k zemi. A můžeme se ptát, co dalo člověku tuto možnost růst shora dolů, opačně než rostlina, a začleňovat se do vlivů Země. Co dalo člověku tuto možnost? Jak to všechno souvisí? To je podstatná a důležitá otázka pro studium vědy o utváření člověka, morfologie, ale také pro studium celé lidské bytosti.

Abstraktní myšlení je vázané na ústrojnost hlavy

Podívejte, kdybychom byli odkázáni žít svůj duševní život bez hlavy, netvořili bychom žádné abstrakce. Především bychom netvořili pouhý trojrozměrný prostor jako abstrakci. Přísně bychom rozlišovali: vpředu, vzadu; vlevo, vpravo; nahoře, dole. To by pro nás byly vzájemně se konkrétně lišící věci. To dělá i náš organismus. Ve chvíli, kdy se duchovně-vědeckou metodou pozvednete jen k imaginativnímu nahlížení na svět, pohodlná trojrozměrnost končí, přestává existovat. Musíte pak rozlišovat, neboť se dopouštíte oné zvláštnosti, že vyřazujete obvyklou ústrojnost hlavy a vracíte se k éterné ústrojnosti člověka. Ta je ve srovnání s fyzickým organismem člověka podstatně jiná. Takže abstrakce vznikají teprve prostřednictvím dokonalé lidské hlavy, získané z minulé pro tuto inkarnaci. Veškeré abstraktní myšlení, veškeré myšlení v pouhých myšlenkách je vázané na tuto ústrojnost hlavy, kterou však získáme teprve tím, že opustíme duchovní svět, vstoupíme do

pozemského světa a to, co bylo dříve závislé na zemské ústrojnosti, učiníme na ní nezávislým. Z toho je zřejmé, že jako lidé jsme na jedné straně začleněni do sil vesmíru podobně jako rostlina. Těmto silám nepodléháme jen díky tomu, že se svou hlavou činíme nezávislími. Kdyby ostatní organismus myslel bezhlavě - což ovšem může - okamžitě by se cítil doma v celé vesmírné ústrojnosti. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Anthroposofické společnosti z 10. dubna 1920 v Dornachu, in: Entsprechung zwischen Mikrokosmos und Makrokosmos. Der Mensch - eine Hieroglyphe des Weltalls, GA 201, str. 28nn.